

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ

**Ενδεικτικά εργαλεία διερεύνησης των
αξόνων και αποτίμησης των δράσεων**

Σεπτέμβριος 2023

Εισαγωγή

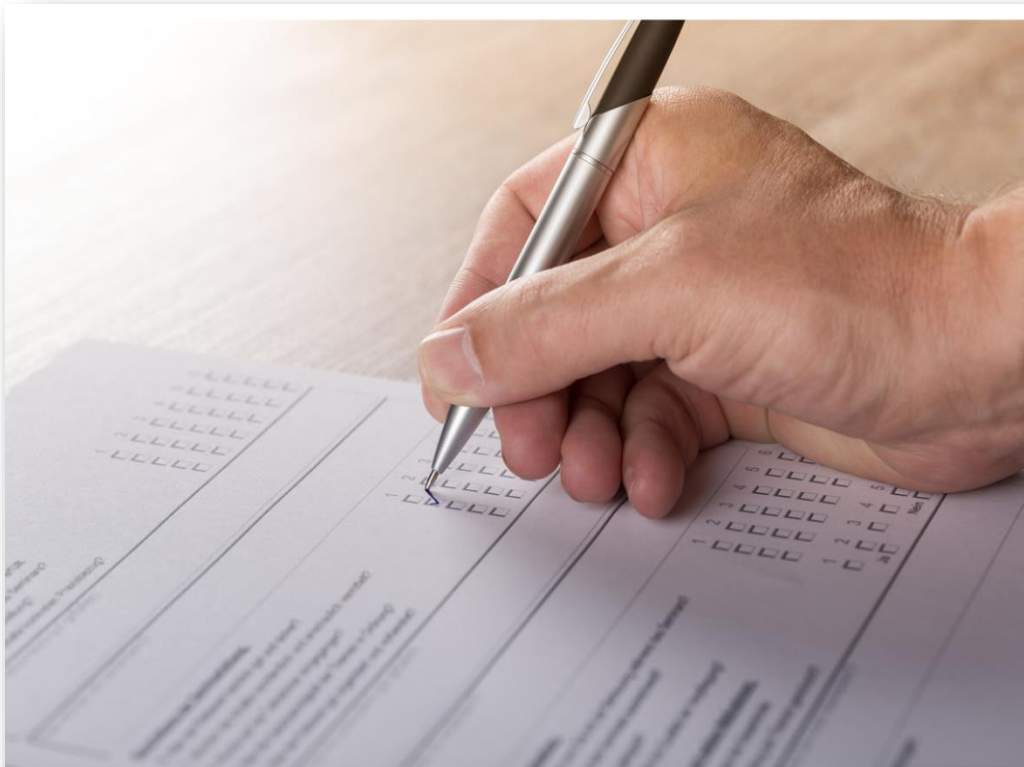
Η διαδικασία της Εσωτερικής Αξιολόγησης του Εκπαιδευτικού Έργου βασίζεται στην τεκμηριωμένη και αναστοχαστική διερεύνηση, αποτύπωση και αποτίμηση των υφιστάμενων χαρακτηριστικών και πρακτικών της σχολικής μονάδας. Στόχος της είναι η ανάδειξη των θετικών σημείων αλλά και ο προσδιορισμός των σημείων που χρήζουν βελτίωσης, προκειμένου –στο πλαίσιο του Συλλογικού Προγραμματισμού– να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν κατάλληλες δράσεις. Για τον σκοπό αυτό, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιήσουν ποικίλα μεθοδολογικά εργαλεία ανάλογα με τον άξονα τον οποίο διερευνούν αλλά και τις ιδιαιτερότητες της δικής τους σχολικής πραγματικότητας.

Ως ενδεικτικά εργαλεία διερεύνησης προτείνονται:

- ✓ Το ερωτηματολόγιο
- ✓ Η συνέντευξη
- ✓ Οι ομάδες εστίασης
- ✓ Η παρατήρηση
- ✓ Η ανάλυση γραπτών τεκμηρίων – Ανάλυση περιεχομένου

Ως μεθοδολογική πρακτική ενίσχυσης της εγκυρότητας της διερεύνησης προτείνεται η τριγωνοποίηση.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΓΕΝΙΚΑ

Στο πλαίσιο της αξιοποίησης του ερωτηματολογίου για τη διερεύνηση ενός άξονα, είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι οι ερωτήσεις καλύπτουν κατά το δυνατόν όλο το εύρος, όλες τις πτυχές του.

ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

Οι ερωτήσεις ως προς την τυπολογία τους μπορεί να είναι «κλειστές» ή «ανοιχτές». Οι «κλειστές» ερωτήσεις μπορεί να διερευνήσουν όχι μόνο γεγονότα/δεδομένα αλλά και αντιλήψεις, γνώμες, εκτιμήσεις και μπορεί να διατυπώνονται με τη μορφή δήλωσης, στην οποία οι ερωτώμενοι καλούνται να εκφράσουν τη συμφωνία ή διαφωνία τους σε κλίμακα αποδοχής/συμφωνίας ή διαφωνίας. Οι πιθανές αυτές εκ των προτέρων δομημένες απαντήσεις συγκροτούν μια κλίμακα απαντήσεων, συνηθέστερα πεντάβαθμη, γνωστή ως κλίμακα Likert. Οι «ανοιχτές» ερωτήσεις, αντίθετα, δίνουν τη δυνατότητα στους ερωτώμενους να εκφράσουν σε ρέοντα λόγο τις εκτιμήσεις/απόψεις τους με έναν πιο λεπτομερή και τεκμηριωμένο τρόπο.

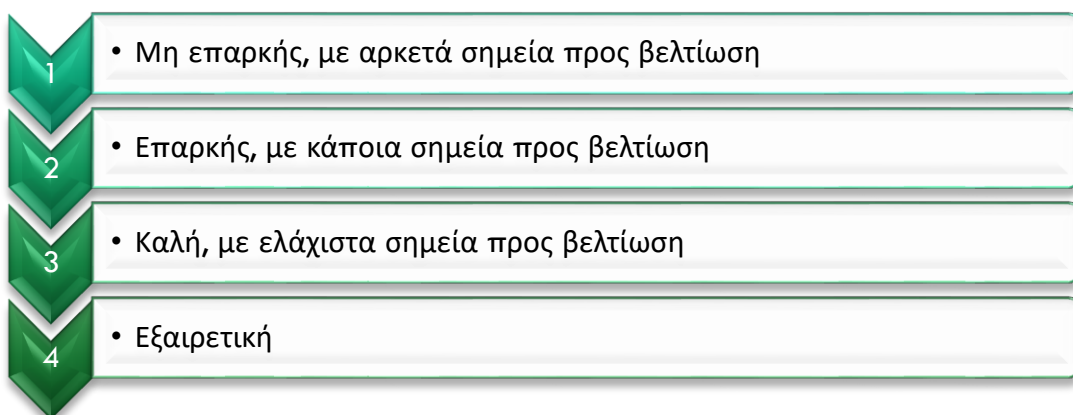
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Ιδιαίτερης σημασίας είναι ο σχεδιασμός και η δόμηση του ερωτηματολογίου, σε έντυπη ή και ψηφιακή μορφή, κατά τρόπο που να προδιαθέτει θετικά τον ερωτώμενο και να τον διευκολύνει στη συμπλήρωσή του. Η οργάνωσή του χρειάζεται να βασίζεται σε μια λογική σειρά, στο πλαίσιο της οποίας θέματα αλληλοσχετιζόμενα βρίσκονται μαζί, και να ακολουθεί μια πορεία κλιμακούμενης δυσκολίας, ξεκινώντας από τις ερωτήσεις εκείνες που είναι πιο εύκολο να απαντηθούν. Η σαφήνεια στη διατύπωση των ερωτήσεων ή/και προτάσεων στις οποίες καλείται να τοποθετηθεί ο κάθε ερωτώμενος, οι κατάλληλα διατυπωμένες και σαφείς διευκρινιστικές οδηγίες αλλά και η ανωνυμία θεωρούνται –κατά περίπτωση– σημαντικοί παράγοντες για την εξασφάλιση απαντήσεων κατά το δυνατόν αξιόπιστων και ως εκ τούτου αξιοποιήσιμων για την αποτίμηση του υπό διερεύνηση θεματικού άξονα. Μια σύντομη δήλωση στην αρχή για τον σκοπό της διερεύνησης και τη σημασία της συμπλήρωσης του

ερωτηματολογίου, καθώς και ο προσδιορισμός μιας καταληκτικής ημερομηνίας για την παράδοση/υποβολή του μπορεί να διευκολύνουν την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ακολουθεί ένα παράδειγμα ερωτηματολογίου με κλειστές ερωτήσεις για τη διερεύνηση του άξονα **1. Διδασκαλία, μάθηση και Αξιολόγηση**. Ο συγκεκριμένος άξονας αναφέρεται στην ποιότητα των διδακτικών πρακτικών που αναπτύσσονται στη σχολική τάξη, λαμβάνοντας υπόψη παραμέτρους, όπως η ιδιαιτερότητα του κάθε γνωστικού αντικειμένου, η δυναμική του μαθητικού πληθυσμού του σχολείου, τα σχολικά εγχειρίδια και το Πρόγραμμα Σπουδών. Αξιοποιούνται ερωτήματα/δείκτες διερεύνησης που προτείνονται στον σχετικό Οδηγό του Ι.Ε.Π. («Ενδεικτικά ερωτήματα διερεύνησης των θεματικών αξόνων για το Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο»). Επισημαίνεται ότι **τα ερωτήματα/δείκτες είναι ενδεικτικά. Κάθε ομάδα διερεύνησης μπορεί να επιλέξει, τροποποιήσει ή συμπληρώσει τους δείκτες, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της σχολικής της μονάδας**. Οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν τον βαθμό στον οποίο υιοθετούν ή/και εφαρμόζουν τις ενδεικτικές πρακτικές. Αφού μελετηθούν οι απαντήσεις, η ομάδα διερεύνησης του θεματικού άξονα μπορεί να συνθέσει ένα σύντομο τεκμηριωτικό κείμενο, **αποτιμώντας τον βαθμό αξιοποίησης των διδακτικών πρακτικών σε τετράβαθμη κλίμακα**. Η αξιοποίηση μπορεί να αποτιμηθεί ως:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΥ ΑΞΟΝΑ

«ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ, ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ»

Αγαπητές, Αγαπητοί συνάδελφοι,

Σας καλούμε να συμπληρώσετε το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί, εκφράζοντας τον βαθμό στον οποίο εφαρμόζετε τις παρακάτω πρακτικές στο πλαίσιο της διδασκαλίας σας. Το ερωτηματολόγιο εντάσσεται στο πλαίσιο μιας αναστοχαστικής διεργασίας που θα αναπτυχθεί από την ομάδα εργασίας, με στόχο την ακριβέστερη δυνατή αποτίμηση του άξονα «Διδασκαλία, μάθηση και Αξιολόγηση».

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται ανώνυμα.

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία.

Παρακαλούμε σημειώστε τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με τις παρακάτω προτάσεις με βάση την επεξήγηση που ακολουθεί.

1	2	3	4
Σπάνια/ποτέ	Μερικές φορές	Συχνά	Πολύ συχνά

	1	2	3	4
1. Σχεδιάζω τη διδασκαλία σε ετήσια βάση, σε σχέση με τους στόχους του μαθήματος και το συγκεκριμένο μαθητικό δυναμικό της τάξης μου				
2. Προετοιμάζω συστηματικά τη διδασκαλία μου σε επίπεδο διδακτικής ώρας, καθορίζοντας σαφείς διδακτικούς/μαθησιακούς στόχους και τους τρόπους επίτευξής τους (π.χ. στρατηγικές διδασκαλίας και οργάνωσης της τάξης, μέσα διδασκαλίας, διδακτικό χρόνο, μεθόδους αξιολόγησης των μαθητών/-τριών), σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Προγράμματος Σπουδών και τις ανάγκες των μαθητών/-τριών				
3. Σχεδιάζω και υλοποιώ ποικίλες διαφοροποιημένες δραστηριότητες, ώστε η μάθηση να αποτελεί πρόκληση για τους/τις μαθητές/-ήτριες				
4. Εφαρμόζω ποικίλα οργανωτικά σχήματα στην τάξη (διδασκαλία στο σύνολο της τάξης ως ομάδας, εξατομικευμένη διδασκαλία, διδασκαλία με ομάδες εργασίας) ανάλογα με τους στόχους του μαθήματος και τις ανάγκες κάθε μαθητή/-ήτριας				
5. Πειραματίζομαι σε καινοτόμες διδακτικές πρακτικές στο σχολείο (π.χ. ομαδοσυνεργατικές τεχνικές, συνθετικές εργασίες – projects, εννοιολογικούς χάρτες, χρήση σύγχρονων διαδικτυακών λογισμικών, χρήση διεπιστημονικών εκπαιδευτικών υλικών κ.ά.)				

6. Συνεργάζομαι με τους/τις συναδέλφους μου με σκοπό τον αναστοχασμό και την ανατροφοδότηση των διδακτικών πρακτικών				
7. Ενθαρρύνω την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/-τριών στη διαδικασία της μάθησης				
8. Προετοιμάζω τους/τις μαθητές/-ήτριες ώστε να διαχειρίζονται σταδιακά και ανάλογα με την ηλικία τους αυτόνομα τη μάθησή τους				
9. Οργανώνω και υλοποιώ αποτελεσματικά την εξ αποστάσεως διδασκαλία (όταν απαιτείται) με βάση τα διαθέσιμα μέσα και τις δεδομένες συνθήκες				
10. Διαμορφώνω κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό για την υποστήριξη της διδασκαλίας των γνωστικών αντικειμένων αλλά και τη διαθεματική προσέγγισή τους				
11. Χρησιμοποιώ στρατηγικές για την ενεργοποίηση των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης				
12. Εντάσσω στη διδασκαλία του γνωστικού μου αντικειμένου δραστηριότητες για την ενίσχυση των ήπιων δεξιοτήτων των μαθητών/-τριών (π.χ. επικοινωνιακές ικανότητες, ικανότητα συνεργασίας, ενσυναίσθηση, ευελιξία, προσαρμοστικότητα, δημιουργικότητα, δεξιότητες διαχείρισης χρόνου και θυμού, οργάνωσης και επίλυσης προβλήματος, ανάληψης πρωτοβουλιών) με τρόπο που να είναι δυνατή η μεταφορά τους, στη συνέχεια, σε νέα περιβάλλοντα				
13. Ενθαρρύνω μέσα από τη διδασκαλία μου την ανάπτυξη αξιών, στάσεων και δεξιοτήτων, ώστε οι μαθητές/-ήτριες να λαμβάνουν αποφάσεις, να τις υλοποιούν με υπευθυνότητα και να συμμετέχουν ως υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες σε μια δημοκρατική κοινωνία				
14. Προετοιμάζω τους/τις μαθητές/-ήτριες ώστε να αντιμετωπίζουν με ευαισθησία τα θέματα του περιβάλλοντος – αειφορίας				
15. Ενθαρρύνω συστηματικά τους/τις μαθητές/-ήτριες να συγκρίνουν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές				
16. Ενθαρρύνω τους/τις μαθητές/-ήτριες να διερευνούν τη γνώση συνεργατικά				
17. Παρακολουθώ συστηματικά την ατομική πρόοδο των μαθητών/-τριών και παρέχω άμεση και επαρκή ανατροφοδότηση				
18. Αναθέτω εργασίες στους/στις μαθητές/-ήτριες που υποστηρίζουν και επεκτείνουν τους στόχους και το περιεχόμενο διδασκαλίας και είναι ανάλογου βαθμού δυσκολίας με τις δυνατότητες των μαθητών/-τριών				
19. Χρησιμοποιώ, ως αναπόσπαστο μέρος της διδασκαλίας μου ποικιλία μεθόδων/τεχνικών/εργαλείων αξιολόγησης ανάλογα με τους στόχους και το περιεχόμενο του μαθήματος (π.χ. αρχική – τελική, διαμορφωτική, αυτοαξιολόγηση, ετεροαξιολόγηση, συνεργατική) με βάση τα χαρακτηριστικά των μαθητών/-τριών				

Ενδεικτικά ερωτηματολόγια που αξιοποιήθηκαν στο πλαίσιο της Αξιολόγησης του Εκπαιδευτικού Έργου (ΑΕΕ) μπορείτε να βρείτε [εδώ](#).

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Η **συνέντευξη** συνιστά ερευνητικό εργαλείο το οποίο δίνει τη δυνατότητα να αντληθούν δεδομένα μέσα από την ανάλυση του λόγου των ερωτώμενων. Ανάλογα με τον βαθμό τυποποίησης/δόμησής της, διακρίνεται σε:

- **(Πλήρως) δομημένη συνέντευξη:** έχει προκαθορισμένο χαρακτήρα σε ό,τι αφορά τόσο τη διατύπωση όσο και τη σειρά των ερωτήσεων
- **Ημιδομημένη συνέντευξη:** έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις, οι οποίες, οριοθετούν τη θεματική της συνέντευξης, χωρίς όμως να λειτουργούν δεσμευτικά. Ο συνεντευκτής μπορεί να τις τροποποιήσει, να τις αναδιατυπώσει, να αλλάξει τη διάταξή τους, να τις πλαισιώσει με άλλες διευκρινιστικές, ανάλογα με τον ερωτώμενο και τα στοιχεία που προκύπτουν από τις απαντήσεις του.
- **Μη δομημένη συνέντευξη:** κινείται ελεύθερα στο πλαίσιο της θεματικής που έχει επιλεγεί.

Για τη διερεύνηση των θεματικών αξόνων στο πλαίσιο της διαδικασίας της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου συνιστάται η ημιδομημένη συνέντευξη. Δίνει τη δυνατότητα να διατυπωθούν διευκρινιστικές ερωτήσεις, ώστε να αποκτηθεί πληρέστερη εικόνα του τρόπου με τον οποίο οι συμμετέχοντες σκέφτονται και αντιλαμβάνονται τις λειτουργίες του εκπαιδευτικού έργου, όπως καθεμία εξειδικεύεται στους επιμέρους άξονες. Επιτρέπει εμβάθυνση στα ζητήματα που τίθενται και, αξιοποιώντας την αμεσότητα της επικοινωνίας του συνεντευκτή με τους συμμετέχοντες, συμβάλλει επιπλέον στην ανάδυση περαιτέρω αξιοποιήσιμων δεδομένων.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Απαραίτητα βήματα πριν από τη λήψη της συνέντευξης είναι:

- α) η επιλογή των ερωτώμενων
- β) ο σχεδιασμός της συνέντευξης.

Για το πρώτο ζήτημα, σημαντικό κριτήριο είναι η αντιπροσωπευτικότητα η οποία μπορεί να εξασφαλιστεί όταν οι ερωτώμενοι αντιπροσωπεύουν τις σημαντικότερες κατηγορίες της

ομάδας από την οποία προέρχεται το δείγμα. Σε συνεντεύξεις, για παράδειγμα με γονείς/κηδεμόνες, χρειάζεται να επιλεγούν γονείς/κηδεμόνες από όλα τα τμήματα και τις τάξεις του σχολείου, διαφορετικών κοινωνικών και μορφωτικών χαρακτηριστικών, γονείς/κηδεμόνες μαθητών/-τριών με υψηλές αλλά και χαμηλές επιδόσεις κ.λπ.

Στο πλαίσιο του δεύτερου βήματος, σχεδιάζεται η πορεία της συνέντευξης και προσδιορίζονται οι συνθήκες υλοποίησής της. Η πρώτη φάση του βήματος αυτού είναι η εκπόνηση του **Οδηγού της Συνέντευξης**, ο οποίος αποτελεί τον θεματικό «πιλότο» και διαμορφώνεται με βάση τα ζητήματα που χρειάζεται να διερευνηθούν. Με δεδομένο ότι η διερεύνηση είναι ποιοτικού χαρακτήρα, δεν προτείνεται ο Οδηγός να αξιοποιηθεί ως ένα κλειστό εργαλείο συντιθέμενο από ερωτηματικές διατυπώσεις των ενδεικτικών δεικτών διερεύνησης ενός άξονα. Συνιστάται, αντίθετα, οι ομάδες διερεύνησης του άξονα να ξεκινήσουν με μια λεκτική αναπροσαρμογή των δεικτών αυτών, αλλά να εμπλουτίσουν τον Οδηγό, **λαμβάνοντας υπόψη τους τη δική τους σχολική πραγματικότητα**. Σε δεύτερο επίπεδο, ο προσδιορισμός του κατάλληλου χρόνου και τόπου για τη διεξαγωγή της συνέντευξης, καθώς και η **δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης**, είναι καθοριστικά για την απρόσκοπτη και αποτελεσματική διεξαγωγή της. Προς την κατεύθυνση της άρσης της όποιας επιφυλακτικότητας των συμμετεχόντων είναι σημαντικό να προσδιορίζονται οι στόχοι, και το περιεχόμενο της διερεύνησης, καθώς και η συμβολή των συμμετεχόντων στην αποτελεσματικότητά της. Απαραίτητο είναι, επίσης, να διευκρινιστούν: α) το μέσο καταγραφής της συνέντευξης (εφόσον η συνέντευξη πρόκειται να καταγραφεί με κάποιο μέσο), β) το ζήτημα της ανωνυμίας, και γ) ο τρόπος αξιοποίησης των δεδομένων.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ακολουθεί ένα παράδειγμα **Οδηγού Ημιδομημένης Συνέντευξης** για τη διερεύνηση του άξονα **5. Σχέσεις σχολείου – οικογένειας** στο πλαίσιο της παιδαγωγικής και μαθησιακής λειτουργίας του σχολείου. Ο συγκεκριμένος άξονας αναφέρεται στην ποιότητα των σχέσεων και της συνεργασίας του σχολείου με τους γονείς και κηδεμόνες, στη διαμόρφωση μηχανισμών τακτικής και αμφίδρομης αποδοτικής επικοινωνίας μαζί τους, καθώς και στην ποιότητα της ενημέρωσής σχετικά με την πρόοδο των παιδιών τους.

Ο Οδηγός αποτελείται από **ανοικτές ερωτήσεις** που αξιοποιούν και εμπλουτίζουν τους ενδεικτικούς δείκτες του σχετικού Οδηγού του Ι.Ε.Π. («Ενδεικτικά ερωτήματα διερεύνησης

των αξόνων για το Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο») και οι οποίες είναι δυνατόν να προσαρμοστούν και να τροποποιηθούν κατά τη διάρκεια της διερευνητικής διαδικασίας βάσει και της κατεύθυνσης της συνέντευξης. Η συνέντευξη είναι μια δυναμική διαδικασία και χρειάζεται να χαρακτηρίζεται από ευελιξία, δίνοντας στον ερωτώμενο την ευκαιρία να απαντήσει αβίαστα, χωρίς να κατευθύνεται ή να εγκλωβίζεται σε απαντήσεις που ενδεχομένως επιθυμεί το πρόσωπο που διενεργεί τη συνέντευξη.

Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό να προσδιορίσει ο ερωτών/συνεντευκτής τα σημεία εκείνα τα οποία θέλει να καλύψει οπωσδήποτε. Η σειρά με την οποία θα τα συζητήσει μπορεί να αλλάξει, ενώ ο βαθμός στον οποίο θα εμβαθύνει είναι συνάρτηση των απαντήσεων και της διαδρομής που θα προκύψει από τη συζήτηση.

Αφού μελετηθούν οι απαντήσεις, η ομάδα διερεύνησης του άξονα μπορεί να συνθέσει ένα σύντομο τεκμηριωτικό κείμενο, **αποτιμώντας την ποιότητα των σχέσεων, της συνεργασίας της επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας** σε τετράβαθμη κλίμακα ως εξής:

- 1 • Μη επαρκής, με αρκετά σημεία προς βελτίωση
- 2 • Επαρκής, με κάποια σημεία προς βελτίωση
- 3 • Καλή, με ελάχιστα σημεία προς βελτίωση
- 4 • Εξαιρετική

Παραδείγματα συνέντευξης από το υλικό της Αξιολόγησης Εκπαιδευτικού Έργου (ΑΕΕ), μπορείτε να δείτε [εδώ](#).

Οδηγός Συνέντευξης

Βασικές παράμετροι στο πλαίσιο διερεύνησης του άξονα 5.
Σχολείο - Οικογένεια μπορεί να είναι:

A. Οι διάλογοι επικοινωνίας σχολείου – οικογένειας

- Παιδαγωγικές συναντήσεις (θεσμοθετημένες, π.χ. για ενημέρωση γονέων/κηδεμόνων για την πρόοδο των μαθητών, ή ad hoc, π.χ. για να συζητηθούν έκτακτα προβλήματα)
- Αλληλογραφία
- Κοινωνικές – πολιτιστικές εκδηλώσεις
- Διαλέξεις από ειδικούς
- Έκδοση υλικού που αφορά τους γονείς/κηδεμόνες

B. Το εύρος των διαύλων επικοινωνίας (αριθμός ατόμων που συμμετέχουν)

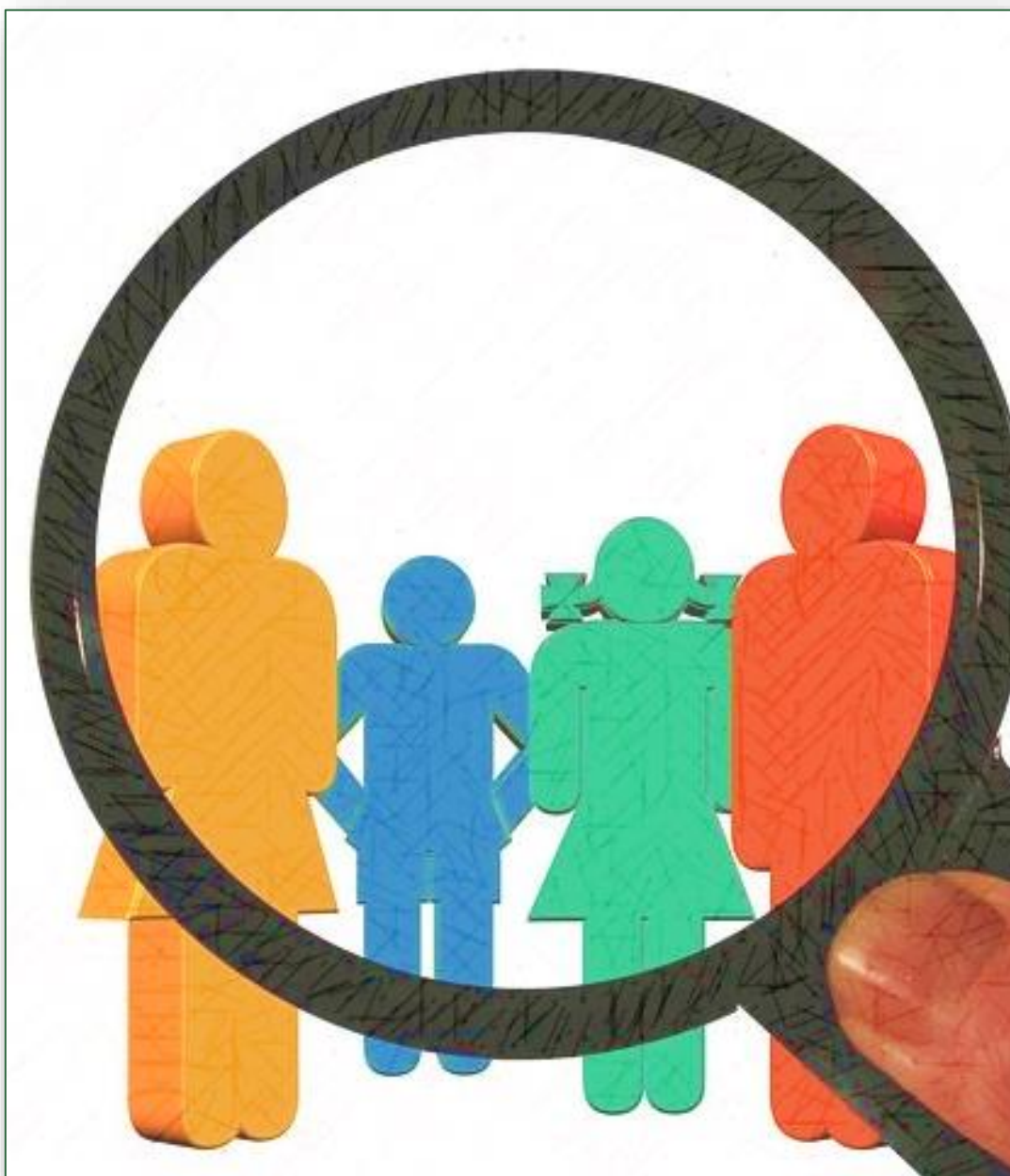
Γ. Το περιβάλλον λειτουργίας τους (αναγνώριση της συμπληρωματικότητας του ρόλου των δύο πλευρών)

Δ. Η συχνότητα της επικοινωνίας

E. Ο όγκος και η ποιότητα των πληροφοριών που διακινούνται αμφίδρομα

Ενδεικτικά ερωτήματα που θα μπορούσαν να συγκροτήσουν έναν Οδηγό συνέντευξης με γονείς/κηδεμόνες για τη διερεύνηση του άξονα 5. **Σχολείο – Οικογένεια** μπορεί να είναι τα ακόλουθα:

- *Παρέχεται η δυνατότητα επικοινωνίας των γονέων/κηδεμόνων με το σχολείο;*
- *Ποιους διαύλους επικοινωνίας έχει αναπτύξει το σχολείο με τους γονείς/κηδεμόνες;*
- *Πόσο συχνή είναι αυτή η επικοινωνία;*
- *Ενημερώνονται οι γονείς/κηδεμόνες συστηματικά και υπεύθυνα για την επίδοση και την πρόοδο των παιδιών τους;*
- *Το σχολείο συνεργάζεται με τους γονείς/κηδεμόνες για την αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς των μαθητών/-τριών;*
- *Το σχολείο διερευνά τις απόψεις των γονέων/κηδεμόνων για διάφορα ζητήματα;*
- *Δίνεται η δυνατότητα στους γονείς/κηδεμόνες να συμμετάσχουν ενεργά σε δραστηριότητες και πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει το σχολείο (πολιτιστικές - κοινωνικές εκδηλώσεις, ενημερωτικές συναντήσεις κ.ά.);*
- *Το σχολείο οργανώνει επιμορφώσεις γονέων/κηδεμόνων για εκπαιδευτικά/κοινωνικά ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος;*
- *Η επικοινωνία με το σχολείο γίνεται σε κλίμα συνεργασίας, αλληλοεκτίμησης και αλληλοκατανόησης;*
- *Αναγνωρίζεται και πώς η συμπληρωματικότητα του ρόλου των δύο πλευρών;*
- *Τηρείται η εμπιστευτικότητα των πληροφοριών;*
- *Συνολικά, πώς θα χαρακτηρίζατε τη δική σας σχέση με το σχολείο του παιδιού σας;*
- *Πώς αντιλαμβάνεστε εσείς τον ρόλο σας στο έργο της σχολικής μονάδας;*

ΟΜΑΔΕΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Οι **ομάδες εστίασης** (focus groups) αποτελούν τύπο ομαδικής συνέντευξης που στοχεύει να διερευνήσει τις απόψεις επιλεγμένων συμμετεχόντων για ένα συγκεκριμένο θέμα. Το πλεονέκτημά τους έγκειται στο γεγονός ότι δεν αποτελούν απλά μια συνέντευξη στην οποία ο συνεντευκτής υποβάλλει ερωτήσεις τις οποίες οι συνεντευξιαζόμενοι απαντούν. Κυρίαρχο στοιχείο είναι η **συζήτηση** στο πλαίσιο της ομάδας, συζήτηση η οποία βασίζεται στην αλληλεπίδραση. Η αλληλεπίδραση αυτή είναι όχι μόνο κάθετη, μεταξύ δηλαδή των συμμετεχόντων και του συντονιστή/διαμεσολαβητή (moderator), αλλά και οριζόντια, καθώς αλληλεπιδρούν οι συμμετέχοντες και μεταξύ τους. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση δίνεται η δυνατότητα να αναδειχθούν οι διαφορετικές αντιλήψεις, οι προσωπικές στάσεις, αλλά και τα ξεχωριστά συναισθήματα, τα οποία αναδύονται ως ανταπόκριση στα αντίστοιχα των άλλων συμμετεχόντων. Στο πλαίσιο της συζήτησης που αναπτύσσει μια ομάδα εστίασης, ένα σχόλιο ή μια οπτική είναι δυνατόν να προκαλέσει τη σκέψη των υπολοίπων, να λειτουργήσει ως μοχλός ενθάρρυνσης των πιο επιφυλακτικών και να γεννήσει νέους κύκλους συζήτησης που ανατροφοδοτούν την προβληματική πάνω στο συζητούμενο θέμα.

Στα πλεονεκτήματα της τεχνικής εγγράφεται και η δυνατότητα αύξησης του όγκου των δεδομένων, αφού αυτά συλλέγονται από περισσότερα άτομα συγχρόνως. Ως εκ τούτου, ως τεχνική είναι λιγότερο χρονοβόρα σε σχέση με τις ατομικές συνεντεύξεις, ενώ λειτουργεί και ως μηχανισμός ελέγχου ποιότητας, καθώς οι συμμετέχοντες ελέγχουν τις απόψεις που εκφράζονται ως προς την εγκυρότητά τους.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Σχετικά με το **μέγεθος** των ομάδων εστίασης, η κυρίαρχη πρακτική είναι αυτές να περιλαμβάνουν από έξι (μικρή ομάδα) έως δώδεκα άτομα (μεγάλη ομάδα).

Ως προς τη **σύνθεσή** τους μπορεί να είναι είτε ομοιογενείς είτε ετερογενείς, ανάλογα με το αντικείμενο και τον στόχο της έρευνας.

Η **διάρκεια** της συζήτησης είναι συνήθως μιάμιση έως δυόμιση ώρες.

ΜΕΓΕΘΟΣ: 6-12 άτομα

ΣΥΝΘΕΣΗ:
ομοιογενείς/ετερογενείς

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 1 ½ - 2 ½ ώρες

Όπως και στην περίπτωση μιας ατομικής συνέντευξης, χρειάζεται να σχεδιαστεί ένας Οδηγός και να προσδιοριστούν οι συνθήκες διεξαγωγής της. Ο **Οδηγός Συζήτησης** περιλαμβάνει όλες εκείνες τις ερωτήσεις που ο συντονιστής/διαμεσολαβητής θεωρεί ότι καλύπτουν τις βασικές θεματικές παραμέτρους της. Σε κάθε περίπτωση, η δυναμική της συζήτησης αποτελεί πρόκληση για τον συντονιστή/διαμεσολαβητή, ο ρόλος του οποίου είναι κομβικός στην αποτελεσματική λειτουργία της ομάδας. Χρειάζεται να αναδιατάσσει τη σειρά των ερωτήσεων, να διατυπώνει συμπληρωματικές, να τηρεί τις ισορροπίες, να μεριμνά για την αποφυγή εκδήλωσης ηγετικών τάσεων, για την ανάδειξη της φωνής όλων των μελών κ.λπ.

Σε έναν Οδηγό Συζήτησης, οι ερωτήσεις μπορεί να οργανωθούν σε ομάδες με βάση τη λειτουργία τους, **πρακτική που μπορεί να υιοθετηθεί και στις ατομικές συνεντεύξεις:**

Ερωτήσεις εισαγωγικές: πρόκειται για ερωτήσεις οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να τοποθετηθούν σε σχέση με τον τρόπο που κατανοούν ή έχουν βιώσει το υπό διερεύνηση ζήτημα.

Ερωτήσεις μεταβατικές: σε αυτές ανήκουν ερωτήσεις που φέρουν τη συζήτηση πιο κοντά στο υπό διερεύνηση πεδίο.

Ερωτήσεις-κλειδιά: είναι οι ερωτήσεις οι οποίες επικεντρώνονται στο ερευνητικό θέμα.

Συμπερασματικές ερωτήσεις: είναι αυτές οι οποίες καλούν τα μέλη της ομάδας να κάνουν κάποια τελευταία σχόλια σε σχέση με όσα συζητήθηκαν.

Ερώτηση σύνοψης: Στη φάση αυτή, προηγείται σύντομη ανακεφαλαίωση από τον συντονιστή/διαμεσολαβητή και καλούνται τα μέλη της ομάδας να εκφράσουν τη γνώμη τους για την επάρκεια της σύνοψης: «Η σύνοψη αυτή καλύπτει όσα συζητήθηκαν στην ομάδα;».

Τελική ερώτηση: δίνει τη δυνατότητα να προσθέσουν κάτι που ίσως παραλείφθηκε κατά τη διαδικασία της συζήτησης: «Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι;».

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ακολουθεί ένα παράδειγμα διερεύνησης άξονα με αξιοποίηση των Ομάδων Εστίασης. Πρόκειται για τον θεματικό άξονα **4. Σχέσεις μεταξύ μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών** στο πλαίσιο της παιδαγωγικής και μαθησιακής λειτουργίας του σχολείου. Οι **Ομάδες Εστίασης** μπορεί να είναι **ετερογενείς/μεικτές και να αποτελούνται τόσο από εκπαιδευτικούς όσο και από μαθητές/-ήτριες.**

Ο συγκεκριμένος άξονας αναφέρεται στις τυπικές και άτυπες σχέσεις που αναπτύσσονται στο σχολείο μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/-τριών, στην οικοδόμηση συνεργατικών σχέσεων, σε ζητήματα επικοινωνίας, εκτίμησης και εμπιστοσύνης μεταξύ τους, στον σχεδιασμό και εφαρμογή πρακτικών που ευνοούν τη βελτίωση του κλίματος και την ενίσχυση των σχέσεων των μαθητών/-τριών και των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της σχολικής ζωής, στην υποστήριξη που παρέχει το σχολείο για την ενίσχυση της συνεργασίας, στην ενθάρρυνση για την ανάπτυξη σχετικών πρωτοβουλιών και δράσεων για τη διαχείριση προβλημάτων και στην παροχή ευκαιριών για δημιουργική συλλογική δράση και συμμετοχή των εκπαιδευτικών και των μαθητών/-τριών στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ τους.

Ο Οδηγός αποτελείται από ανοικτές ερωτήσεις που αξιοποιούν ενδεικτικούς δείκτες του σχετικού Οδηγού του Ι.Ε.Π. («Ενδεικτικά ερωτήματα διερεύνησης των θεματικών αξόνων για το Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο»). Οι ερωτήσεις είναι δυνατόν να προσαρμοστούν και να τροποποιηθούν κατά τη διάρκεια της διερευνητικής διαδικασίας βάσει και της κατεύθυνσης που θα πάρει η συζήτηση.

Η ομάδα διερεύνησης του άξονα μπορεί να διαμορφώσει δικές της ερωτήσεις, λαμβάνοντας υπόψη:

α. Τον αμφίδρομο χαρακτήρα της σχέσης μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών

β. Τα διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης των σχέσεων αυτών:

- διαπροσωπικό
- συλλογικό, όπως περιγράφεται συνηθέστερα ως «κλίμα»
- θεσμικό

γ. Το είδος των σχέσεων (ιεραρχικές, φιλικές, φιλελεύθερες...)

Αφού μελετηθούν οι απαντήσεις, η ομάδα διερεύνησης του άξονα μπορεί να συνθέσει ένα σύντομο τεκμηριωτικό κείμενο, αποτιμώντας τον βαθμό στον οποίο αναπτύσσονται και

εφαρμόζονται **πρακτικές** που ευνοούν την ενίσχυση των **σχέσεων μεταξύ μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών** σε τετράβαθμη κλίμακα:

1	• Μη επαρκείς, με αρκετά σημεία προς βελτίωση
2	• Επαρκείς, με κάποια σημεία προς βελτίωση
3	• Καλές, με ελάχιστα σημεία προς βελτίωση
4	• Εξαιρετικές

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

Βασικές παράμετροι στο πλαίσιο διερεύνησης του άξονα 4.
Σχέσεις μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών μπορεί να είναι:

A. Η αμοιβαιότητα (ο αμφίδρομος χαρακτήρας της σχέσης μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών)

B. Τα διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης των σχέσεων αυτών:

- Διαπροσωπικό (αναπτύσσεται από τον μαθητή/-ήτρια, ως άτομο, ομάδα, τάξη με τους/τις εκπαιδευτικούς)
- συλλογικό, (περιγράφεται συνηθέστερα ως «κλίμα»)
- θεσμικό (υπαγορεύεται από καθορισμένους κανόνες)

Γ. Το είδος των σχέσεων

- ιεραρχικές
- φιλικές
- φιλελεύθερες

Ενδεικτικές ερωτήσεις, που θα μπορούσαν να συγκροτήσουν έναν Οδηγό Συζήτησης σε Ομάδα Εστίασης αποτελούμενη από εκπαιδευτικούς και μαθητές/-ήτριες για τη διερεύνηση του άξονα 4. **Σχέσεις μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών**, μπορεί να είναι οι ακόλουθες:

- Σε ποιον βαθμό οι εκπαιδευτικοί συνδιαμορφώνουν το πλαίσιο και τον κανονισμό λειτουργίας της τάξης;
- Φροντίζουν ώστε οι κανόνες που ρυθμίζουν τη σχολική ζωή να είναι απόρροια όλων των συμμετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία;
- Οι μαθητές/-ήτριες συμπεριφέρονται σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες;
- Με ποιους τρόπους φροντίζουν οι εκπαιδευτικοί για την ενίσχυση των διαύλων επικοινωνίας και συνεργασίας με τους/τις μαθητές/-ήτριες;
- Οι εκπαιδευτικοί συζητούν με τους/τις μαθητές/-ήτριες για την πρόοδό τους και λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις τους;
- Σε ποιον βαθμό καλλιεργούν οι εκπαιδευτικοί κλίμα σεβασμού και εμπιστοσύνης μεταξύ αυτών και των μαθητών/-τριών;
- Υπάρχει συγκεκριμένη πολιτική του σχολείου για τη διασφάλιση αρμονικών σχέσεων ή η σχέση μαθητών – εκπαιδευτικών αντιμετωπίζεται ως προσωπική υπόθεση των εμπλεκομένων;
- Πώς θα περιγράφατε το είδος των σχέσεων που επικρατούν στο σχολείο και πώς αυτές που θα θέλατε να επικρατούν;
- Οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται για τη διευθέτηση προβλημάτων της μαθητικής κοινότητας;
- Πώς αντιμετωπίζονται ζητήματα πειθαρχίας που τυχόν παρουσιάζονται;
- Υπάρχει ενιαία αντίληψη για τον χαρακτήρα των σχέσεων μεταξύ μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών;

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Η **παρατήρηση** συνιστά σύνηθες εργαλείο διερεύνησης αξόνων στο πλαίσιο της διαδικασίας της εσωτερικής αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου. Προσφέρει δεδομένα ποιοτικού χαρακτήρα, τα οποία ο παρατηρητής καταγράφει στον φυσικό τους τόπο και χρόνο και στη συνέχεια τα επεξεργάζεται και τα ερμηνεύει. Σημαντικά είναι τα πλεονεκτήματά της ιδιαίτερα στη διερεύνηση των διαδικασιών της διδασκαλίας και της μάθησης. Η παρατήρηση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές:

1. Ανάλογα και τον βαθμό δόμησής της, διακρίνεται σε:

- α. ελεύθερη/μη δομημένη παρατήρηση, η οποία δεν επικεντρώνεται σε συγκεκριμένο θέμα
- β. δομημένη, η οποία προϋποθέτει αυστηρή τυποποίηση γεγονότων και φαινομένων και διαμόρφωση μιας θεματικής «σχάρας» παρατήρησης.

2. Ανάλογα με το υποκείμενο της παρατήρησης και τον βαθμό συμμετοχής του, αυτή διακρίνεται σε:

- A. συμμετοχική παρατήρηση, όταν ο παρατηρητής συμμετέχει στην ομάδα, τη συμπεριφορά της οποίας μελετά
- B. μη συμμετοχική παρατήρηση, στην οποία ο παρατηρητής δε μετέχει στις δραστηριότητες της ομάδας που μελετά.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Κατά τον σχεδιασμό παρατηρήσεων στο πλαίσιο της εφαρμογής της διαδικασίας της εσωτερικής αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου, λαμβάνονται υπόψη τα παρακάτω βήματα:

1. Επιλογή του άξονα και των δεικτών βάσει των οποίων θα διερευνηθεί ο άξονας αυτός, με άλλα λόγια αποσαφήνιση του «τι πρέπει να παρατηρηθεί»
2. Προγραμματισμός των παρατηρήσεων από τις ομάδες που έχουν αναλάβει τη διαδικασία σε συνεργασία με τα μέλη της σχολικής κοινότητας που θα συμμετάσχουν ως παρατηρούμενοι
3. Κατάρτιση ενός πίνακα που περιλαμβάνει τα στοιχεία προς παρατήρηση (κλείδα παρατήρησης)
4. Καταγραφή των παρατηρήσεων - σημειώσεις
5. Ερμηνεία και αξιολόγηση των ευρημάτων

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ακολουθεί ένα παράδειγμα διερεύνησης άξονα με αξιοποίηση της παρατήρησης. Πρόκειται για τον θεματικό άξονα **1. Διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση** στο πλαίσιο της παιδαγωγικής και μαθησιακής λειτουργίας του σχολείου. Ο συγκεκριμένος άξονας αναφέρεται στην ποιότητα των διδακτικών πρακτικών που αναπτύσσονται στη σχολική τάξη, λαμβάνοντας υπόψη παραμέτρους, όπως η ιδιαιτερότητα του κάθε γνωστικού αντικείμενου, η δυναμική του μαθητικού πληθυσμού του σχολείου, τα σχολικά εγχειρίδια, το Πρόγραμμα Σπουδών, κ.ά.

Η **κλείδα παρατήρησης είναι ενδεικτική**. Λειτουργεί ως ένα προσχεδιασμένο μοντέλο των διαδικασιών και συμπεριφορών που παρατηρούνται και βασίζεται στους ενδεικτικούς δείκτες του σχετικού Οδηγού του Ι.Ε.Π. («Ενδεικτικά ερωτήματα διερεύνησης των θεματικών αξόνων για το Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο»). Οι εκπαιδευτικοί που μετέχουν στις ομάδες εργασίας που διερευνούν τον εν λόγω άξονα **μπορούν να διαμορφώσουν τη δική τους κλείδα παρατήρησης**. Ύστερα από την παρατήρηση μιας διδασκαλίας, ακολουθεί συζήτηση και αναστοχασμός μεταξύ των εκπαιδευτικών.

Σε κάθε περίπτωση, η παρατήρηση και αποτίμηση αφορά τον άξονα «Διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση» και όχι τους/τις εκπαιδευτικούς.

Αφού αξιολογηθούν τα ευρήματα που θα συγκεντρωθούν από τις παρατηρήσεις, η ομάδα διερεύνησης του άξονα μπορεί να συνθέσει ένα σύντομο τεκμηριωτικό κείμενο, αποτιμώντας **τον βαθμό αξιοποίησης των προτεινόμενων παραμέτρων της διδασκαλίας** σε τετράβαθμη κλίμακα. Η αξιοποίηση μπορεί να αποτιμηθεί ως:

- Μη επαρκής, με αρκετά σημεία προς βελτίωση

- Επαρκής, με κάποια σημεία προς βελτίωση

- Καλή, με ελάχιστα σημεία προς βελτίωση

- Εξαιρετική

Εργαλείο παρατήρησης μαθήματος¹

Τάξη/Μάθημα:

Ημερομηνία και διάρκεια παρακολούθησης:

Ενδεικτικές παράμετροι διδασκαλίας	Σημειώσεις του παρατηρητή
<p>Χρήση μοντέλων διδασκαλίας</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός:</p> <ul style="list-style-type: none"> • σχεδιάζει διδακτικές διαδρομές που ενισχύουν τη διερευνητική – ανακαλυπτική μάθηση • βοηθά τους/τις μαθητές/-ήτριες να αναπτύξουν στρατηγικές επίλυσης προβλήματος και μεταγνώσης • χρησιμοποιεί στρατηγικές για την ενεργοποίηση των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης • παροτρύνει τους/τις μαθητές/-ήτριες να επεξηγήσουν τη δική τους στρατηγική («φωναχτή σκέψη»). 	
<p>Μέσα διδασκαλίας</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός:</p> <ul style="list-style-type: none"> • αξιοποιεί τον υπάρχοντα εξοπλισμό για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και τα διαθέσιμα ψηφιακά μέσα για την υποστήριξη και βελτίωση της επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλους με σκοπό τη μάθηση • αξιοποιεί ποικιλία εποπτικών μέσων (πίνακα, χάρτες, διαδραστικά περιβάλλοντα κ.λπ.) 	
<p>Εφαρμογή</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί δραστηριότητες εφαρμογής της νέας γνώσης, οι οποίες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ενισχύουν τις ήπιες δεξιότητες των μαθητών/-τριών (π.χ. επικοινωνιακές ικανότητες, ικανότητα συνεργασίας, ενσυναίσθηση, ευελιξία, προσαρμοστικότητα, δημιουργικότητα, δεξιότητες διαχείρισης χρόνου και θυμού, ανάληψης πρωτοβουλιών) με τρόπο που να είναι δυνατή η μεταφορά τους, στη συνέχεια, σε νέα περιβάλλοντα) • ενισχύουν την ικανότητα των μαθητών/-τριών να αξιολογούν την ποιότητα των επιστημονικών πληροφοριών με βάση τις πηγές και τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν) 	

¹ Το έντυπο παρατήρησης είναι προσαρμογή αυτού που αξιοποιείται στο πλαίσιο της Εισαγωγικής Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών και Μεντόρων από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου:

https://www.pi.ac.cy/pi/index.php?option=com_content&view=article&id=110&Itemid=87&lang=el

<ul style="list-style-type: none"> • ενθαρρύνουν τους/τις μαθητές/-ήτριες να συγκρίνουν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές • λαμβάνουν υπόψη τις διαφορετικές ανάγκες και ενδιαφέροντα των μαθητών/-τριών. 	
<p>Διαχείριση του χρόνου κατά τη διάρκεια του μαθήματος</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός:</p> <ul style="list-style-type: none"> • οργανώνει και κατανέμει ορθά τον χρόνο, ώστε να υλοποιούνται οι διδακτικοί στόχοι που έχει θέσει • μεγιστοποιεί τον χρόνο εμπλοκής των μαθητών/-τριών • αφιερώνει χρόνο στις διαφορετικές ομάδες μαθητών/-τριών. 	
<p>Η τάξη ως μαθησιακό περιβάλλον</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός:</p> <ul style="list-style-type: none"> • δημιουργεί ένα κατάλληλο παιδαγωγικά κλίμα στην τάξη (αλληλοσεβασμού και δημοκρατικού διαλόγου) • επιδιώκει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στους/στις μαθητές/-ήτριες • ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/-ήτριες να συμμετέχουν στο μάθημα, να διατυπώνουν προβληματισμούς και να υποστηρίζουν τις προσωπικές τους απόψεις, να εξασκούνται στη χρήση συλλογισμών και στην εμπάθυνση της σκέψης • ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/-ήτριες να εξερευνούν τη γνώση συνεργατικά 	
<p>Οργάνωση της τάξης</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός:</p> <ul style="list-style-type: none"> • εφαρμόζει ποικίλα οργανωτικά σχήματα στην τάξη (διδασκαλία στο σύνολο της τάξης ως ομάδας, εξατομικευμένη διδασκαλία, διδασκαλία με ομάδες εργασίας) ανάλογα με τους στόχους του μαθήματος και τις ανάγκες κάθε μαθητή/-ήτριας. 	
<p>Αξιολόγηση</p> <p>Ο/Η εκπαιδευτικός:</p> <ul style="list-style-type: none"> • αναθέτει εργασία στους/στις μαθητές/-ήτριες η οποία υποστηρίζει και επεκτείνει τους στόχους και το περιεχόμενο διδασκαλίας και είναι ανάλογου βαθμού δυσκολίας με τις δυνατότητες των μαθητών/-τριών • παρέχει ανατροφοδότηση στους/τις μαθητές/-τριες 	
<p>Αναστοχασμός και ανατροφοδότηση</p> <p><u>Βοηθητικά ερωτήματα για συνολική θεώρηση του μαθήματος:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Επιτεύχθηκαν οι στόχοι της διδασκαλίας; • Σε ποια φάση συμμετείχαν πιο ενεργά οι μαθητές/-ήτριες; • Ποια στοιχεία θα μπορούσαν να επαναπροσδιοριστούν; 	

ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΡΑΠΤΩΝ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

ΓΕΝΙΚΑ

Η **ανάλυση περιεχομένου** αποτελεί εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται συχνά σε περιγραφικές μελέτες, προκειμένου να αναλυθούν πληροφορίες γραπτών τεκμηρίων και εν γένει κειμένων. Από τις ποικίλες χρήσεις της , ιδιαίτερα σημαντική για τη διερεύνηση της λειτουργίας του σχολείου είναι **θεματική ανάλυση περιεχομένου** η οποία βασίζεται στη συχνότητα και στη σημασία συγκεκριμένων θεμάτων τα οποία περιλαμβάνονται σε γραπτά τεκμήρια.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Αφού καθοριστούν οι στόχοι της διερευνητικής διαδικασίας, χρειάζεται να επιλεγούν τα γραπτά τεκμήρια τα οποία θα αναλυθούν. Όπως και στην περίπτωση της αξιοποίησης ερωτηματολογίων ή συνεντεύξεων, αν δεν είναι εφικτό να αναλυθούν όλα τα γραπτά τεκμήρια, επιδιώκεται να εξασφαλιστεί η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος.

Στη συνέχεια, είναι απαραίτητο να υιοθετηθεί ένα σύστημα βάσει του οποίου θα οργανωθεί το περιεχόμενο. Συνήθης πρακτική είναι η ανίχνευση της συχνότητας συγκεκριμένων στοιχείων (μονάδων ανάλυσης) του περιεχομένου. Τέτοιες μονάδες μπορεί να είναι λέξεις (γραμματική/υφολογική προσέγγισή τους), φράσεις και παράγραφοι (σημασιολογική προσέγγισή τους), αλλά και αυτοτελή τεκμήρια (άρθρο, επιστολή, βιβλίο κ.λπ.) στα οποία εντοπίζονται στοιχεία που ενδιαφέρουν την έρευνα. Για την αποτίμηση ενός άξονα στο πλαίσιο της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου μπορεί να αναλυθούν ποικίλα γραπτά κείμενα, συμπεριλαμβανομένων και απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ακολουθεί ένα παράδειγμα διερεύνησης άξονα με αξιοποίηση της ανάλυσης περιεχομένου. Πρόκειται για τον θεματικό άξονα **6. Ηγεσία – Οργάνωση και διοίκηση της σχολικής μονάδας** στο πλαίσιο της διοικητικής λειτουργίας του σχολείου. Ο συγκεκριμένος άξονας αναφέρεται

στην αποτελεσματικότητα της ηγεσίας και της διοίκησης της σχολικής μονάδας από τη Διεύθυνση και τον Σύλλογο Διδασκόντων, στην αποτελεσματικότητα των πρακτικών του σχολείου για τον συντονισμό της σχολικής ζωής, στην αποτελεσματικότητα των μηχανισμών και διαδικασιών που διευκολύνουν την επικοινωνία, τη συνεργασία, τη συμμετοχή και τη συλλογική δράση των μελών της σχολικής κοινότητας για την καλλιέργεια κουλτούρας συνεργασίας, συμμετοχικότητας και συλλογικότητας, στην αποτελεσματική οργάνωση της ενημέρωσης εκπαιδευτικών, μαθητών/-τριών και γονέων/κηδεμόνων, καθώς και στην αποτελεσματική αξιοποίηση του εκπαιδευτικού προσωπικού, ανάλογα με την εξειδίκευσή τους, τις ιδιαίτερες ικανότητες, δεξιότητες και εμπειρίες τους, τις ανάγκες του σχολείου, καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντά τους.

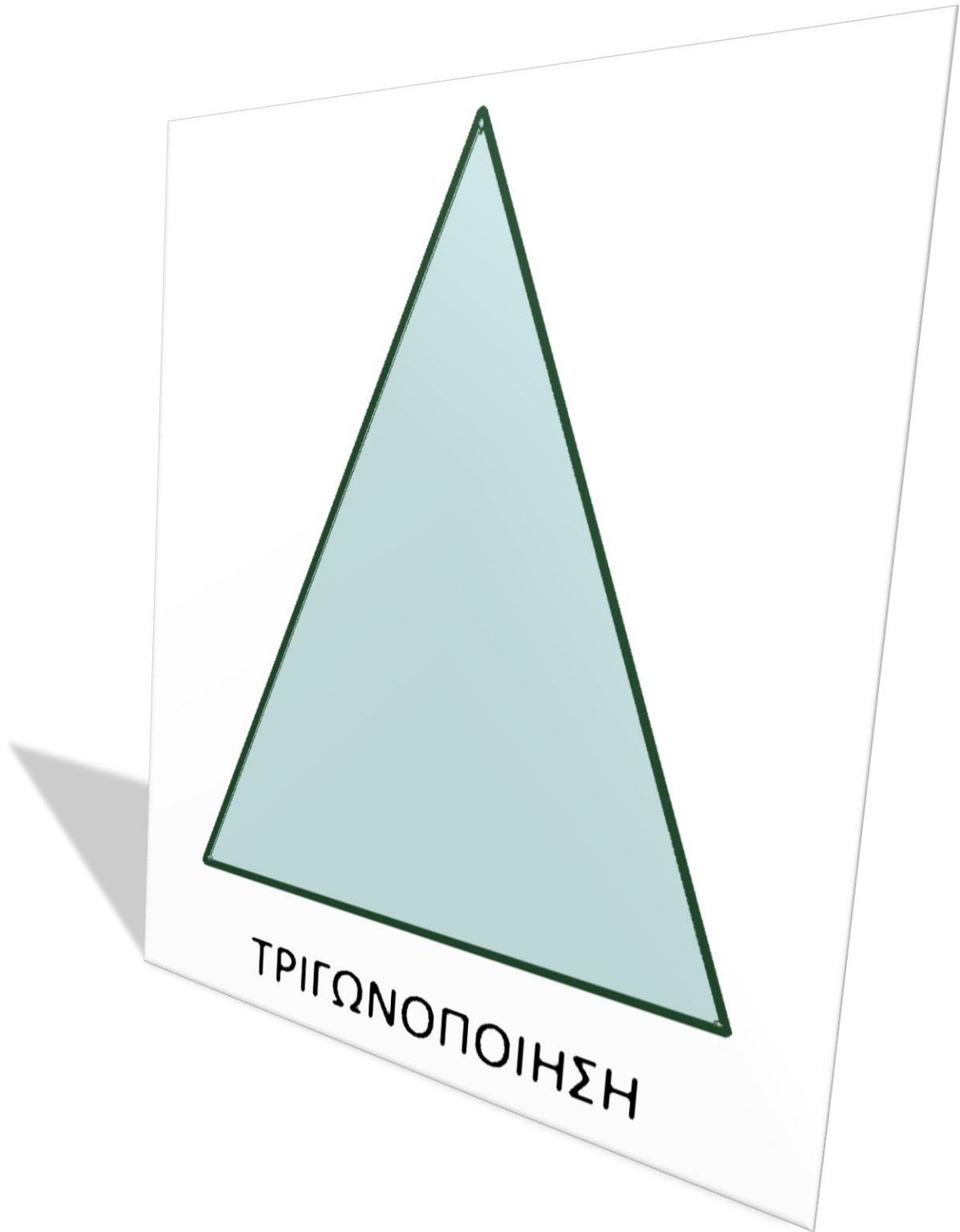
Ως μονάδα ανάλυσης περιεχομένου προτείνεται να επιλεγεί αυτοτελές τεκμήριο. Ενδεικτικά είναι το **Βιβλίο Πράξεων του Συλλόγου Διδασκόντων** στο οποίο μπορεί να εντοπιστούν στοιχεία που ανταποκρίνονται στον προσανατολισμό της ανάλυσης. Τα στοιχεία αυτά, βάσει αυτών που περιγράφονται στην παρουσίασή του άξονα, μπορεί να διερευνηθούν κατηγοριοποιημένα σε δύο κατευθύνσεις:

- Διερεύνηση του συστήματος λήψης αποφάσεων στη σχολική μονάδα (είδος, θέματα, πλαίσιο, κλίμα)
- Διερεύνηση του σχεδιασμού υλοποίησης, του συντονισμού και της εφαρμογής των εν λόγω αποφάσεων.

Τα ενδεικτικά ερωτήματα τα οποία έχουν δημοσιευτεί στον σχετικό Οδηγό του Ι.Ε.Π. («Ενδεικτικά ερωτήματα διερεύνησης των αξόνων για το Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο»), διευκολύνουν τη διερεύνηση αυτή.

Αφού αξιολογηθούν τα ευρήματα που θα συγκεντρωθούν από την ανάλυση του τεκμηρίου, η ομάδα διερεύνησης του άξονα μπορεί να συνθέσει ένα σύντομο τεκμηριωτικό κείμενο, αποτιμώντας **την αποτελεσματικότητα** του υπό διερεύνηση θεματικού άξονα σε τετράβαθμη κλίμακα:

- 1 • Μη επαρκής, με αρκετά σημεία προς βελτίωση
- 2 • Επαρκής, με κάποια σημεία προς βελτίωση
- 3 • Καλή, με ελάχιστα σημεία προς βελτίωση
- 4 • Εξαιρετική

ΓΕΝΙΚΑ

Η **τριγωνοποίηση** αποβλέπει στην ενίσχυση της εγκυρότητας των ερευνητικών μεθόδων και της ποιότητας των δεδομένων και μπορεί να αποτελέσει έναν μηχανισμό συμπληρωματικής αξιοποίησης πηγών, μεθόδων, εργαλείων ή και ερευνητών.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

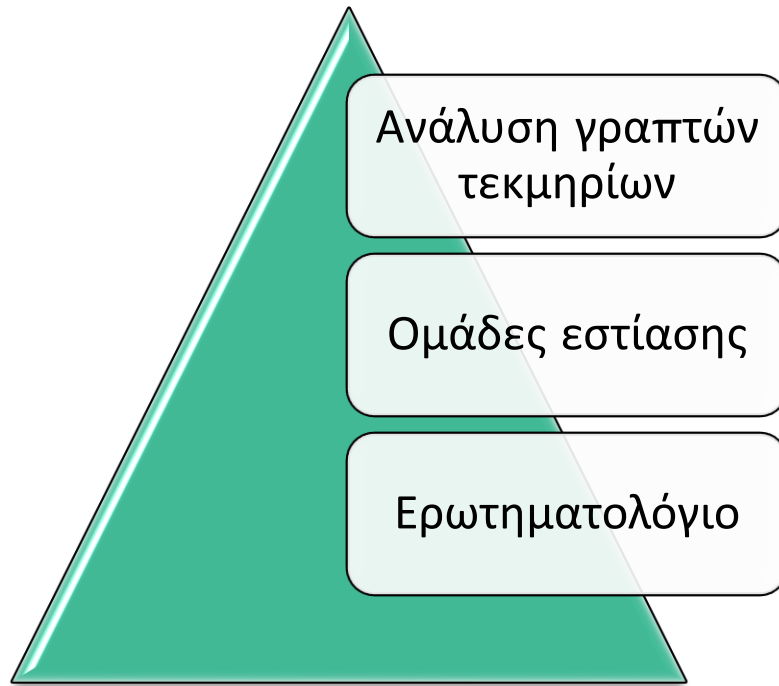
Στο πλαίσιο της αποτίμησης ενός θεματικού άξονα της λειτουργίας του σχολείου, η ομάδα μπορεί να προβεί καταρχάς στη διερεύνησή του, αξιοποιώντας τις παρακάτω μορφές τριγωνοποίησης:

- Τριγωνοποίηση εμπειρικού υλικού (π.χ. συγκέντρωση δεδομένων με ερωτηματολόγιο προς εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές)
- Τριγωνοποίηση μεθόδων (π.χ. αξιοποίηση ερωτηματολογίου προς εκπαιδευτικούς, συνέντευξης με μαθητές και παρατήρησης στην τάξη).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ακολουθεί ένα παράδειγμα διερεύνησης άξονα με αξιοποίηση της τριγωνοποίησης. Πρόκειται για τον θεματικό άξονα **7. Σχολείο και κοινότητα** στο πλαίσιο της διοικητικής λειτουργίας του σχολείου. Ο συγκεκριμένος άξονας αναφέρεται στην ποιότητα των σχέσεων και της συνεργασίας του σχολείου με εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς φορείς, στη διαμόρφωση μηχανισμών και την ανάληψη πρωτοβουλιών, οι οποίες ενισχύουν τις σχέσεις και τη δημιουργική συνεργασία του σχολείου με άλλα σχολεία, καθώς και με εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς φορείς της τοπικής και της ευρύτερης κοινωνίας.

Ενδεικτικά, η ομάδα που διερευνά αυτόν τον άξονα θα μπορούσε να αξιοποιήσει την τριγωνοποίηση μεθόδων, προκειμένου να διερευνήσει τον βαθμό στον οποίο το σχολείο έχει αναπτύξει αποτελεσματικούς διαύλους επικοινωνίας με το ευρύτερο θεσμικό και κοινωνικό περιβάλλον.

1. **Ανάλυση γραπτών τεκμηρίων:** αποδελτίωση δημοσιευμάτων του τοπικού τύπου που αναφέρονται στο σχολείο, της αλληλογραφίας του σχολείου από την οποία προκύπτει η συνεργασία με φορείς, των προσκλήσεων σε θεσμικούς φορείς κ.λπ.
2. **Ομάδες εστίασης:** συνέντευξη με εκπαιδευτικούς βάσει οδηγού συζήτησης που εστιάζει στον βαθμό στον οποίο το σχολείο συμμετέχει ενεργά στη ζωή της κοινότητας
3. **Ερωτηματολόγιο:** συμπληρώνεται από τον διευθυντή και αποτιμά τον βαθμό στον οποίο το σχολείο αλληλεπιδρά με το θεσμικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Για τη σύνταξη του Οδηγού Συζήτησης και του Ερωτηματολογίου, μπορεί να αξιοποιηθούν οι ενδεικτικές ερωτήσεις του Οδηγού του Ι.Ε.Π. («Ενδεικτικά ερωτήματα διερεύνησης των αξόνων για το Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο»).

Μπορείτε να δείτε άλλο παράδειγμα [εδώ](#).

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
2. Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.
3. Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
4. Creswell, J. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ίων/Ελλην.
5. Γιαλαμάς, Β. (2007). *Στατιστικές τεχνικές και εφαρμογές στις επιστήμες της αγωγής*. Αθήνα: Πατάκη.
6. De Vaus, D. (2008). *Ανάλυση κοινωνικών δεδομένων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
7. Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
8. Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
9. Κατσής, Α., Σιδερίδης, Γ., & Εμβαλωτής, Α. (2011). *Στατιστικές Μέθοδοι στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Τόπος.
10. Martin, O. (2008). *Η ανάλυση ποσοτικών δεδομένων*. Αθήνα: Τόπος.
11. Newby, P. (2019). *Μέθοδοι Έρευνας στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Πεδίο
12. Μπονίδης, Κ. Θ. (2012). *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας: Διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
13. Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσο για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg.
14. Ρούσσο, Π., & Τσαούσης, Γ. (2011). *Στατιστική στις επιστήμες της συμπεριφοράς με τη χρήση του SPSS*. Αθήνα: Τόπος.
15. Τσιώλης, Γ. (2006). *Ιστορίες ζωής και βιογραφικής αφήγησης*. Αθήνα: Κριτική.